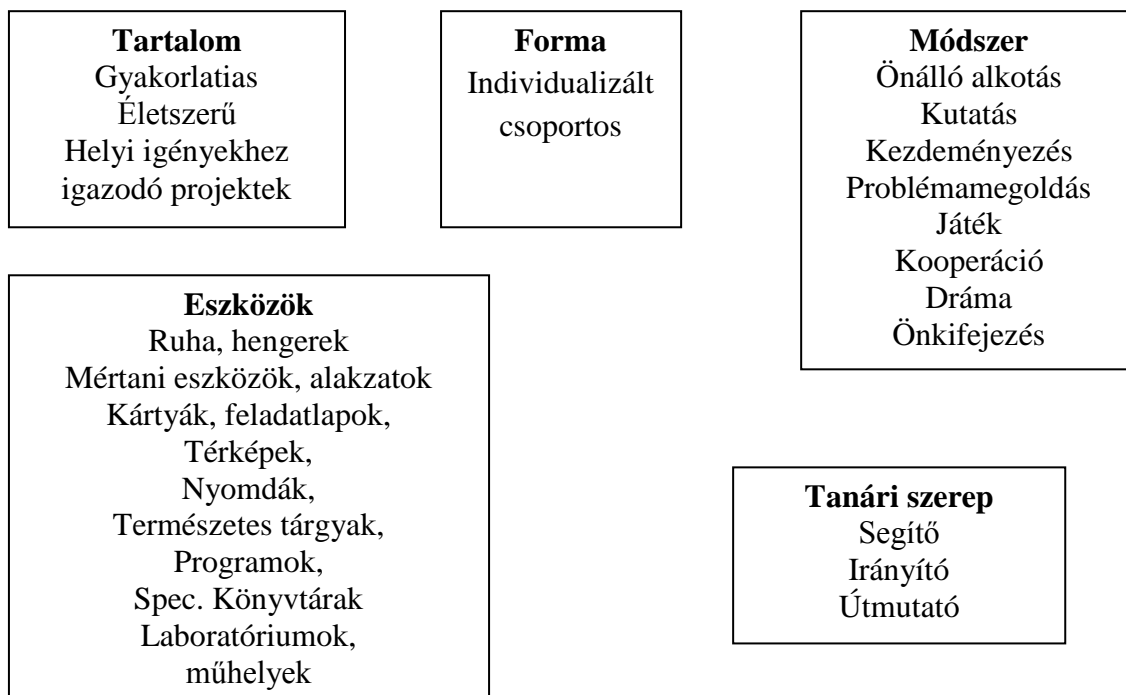

Montessori Mária a nevelésről

Bevezetés

A XIX. század végén és a XX. század elején az oktatás területén óriási változások mentek végbe Európa szerte és az Amerikai Egyesült Államokban. Az iskoláztatás tömeges jellegűvé vált. A reformpedagógia képviselői új koncepciók kidolgozásával próbálták jobbitani az oktatás színvonalát. Előtérbe került a tanítás-tanulás folyamatában a gyermeki aktivitás szabadsága, az önállóság, a cselekvésre ösztönzés. A gyakorlatorientált, praktikus ismeretek elsajátítása került a folyamat középpontjába. (Kováts: 2014, 36. o.)

A XIX. század végére a pedagógiára nagy hatással voltak a tudományos kutatások és nagy szerepet játszottak az új tudományok eredményei. Évszázadok óta ismertek voltak a csoportos és az egyéni foglalkozások, de igazán a XX. század elején kerültek előtérbe az oktatásban a reformpedagógia által. A reformpedagógia kidolgozói igyekeztek a megszokott iskolai módszerektől eltérően új módszereket, nevelési célokat kidolgozni. Kovátsné Németh Mária rendszerezésében megfigyelhetjük, hogy milyen változások voltak a tartalomban, formában, módszerekben, eszközökben, a tanári szerepekben.

Forrás: (Kovátsné NM:2003, 113.o.)

Montessori Mária, a reformpedagógia jelentős képviselője

Az olasz származású Montessori Mária a XX. század legjelentősebb reformpedagógiai egyénisége, 1870-ben született Olaszországban Chiaravalle-ben. Ő volt az első elismert nevelőnő, orvosnő, aki még életében nagy elismerést vívott ki az egész világon. *Nevezték őt a pedagógia apostolának, új „Kolombusznak” a gyermeki lélek felfedezőjének* – írja róla a Magyarországi Montessori Egyesület 2014-ben. Munkássága kezdetén csak az óvodáskorú gyermekek nevelésével foglalkozott, majd a későbbiek folyamán tevékenysége kiterjedt a 7-10 és a 14-18 éves fiatalokra is.

Első önálló kísérleti intézményét a „Casa dei Bambini“-t (Gyermekek Háza) 1907-ben nyitotta meg, amelyet számos több intézmény követ. Az itt szerzett tapasztalatait, módszereit 1909-ben adta ki könyv formájában, majd ebben az évben tartotta első tanfolyamát a nevelői alkalmazottainak. 1913-tól már rendszeresen tartott nemzetközi tanfolyamokat is, és nevelési módszerei fokozatosan elterjedtek az egész világon.

Montessori Mária a gyermeknevelésről

Montessori Mária miután tanulmányait elvégezte, önkéntesként kezdett dolgozni egy gyermekidegosztályon. Az itt eltöltött évek alatt kezdte értelmezni a nevelés fogalmának jelentését. Majd arra a megállapításra jutott, hogy az értelmi fogyatékos gyermekek állapotán nemcsak gyógyszeres kezeléssel lehet segíteni, hanem megfelelő nevelési eszközök beiktatásával is. Sequin és Itard munkássága volt rá nagy hatással. Kutatásait tanulmányozta, és ezekre építve dolgozta ki saját módszereit és eszközeit. (Méhes: 8-9.o.)

A gyermek nevelésének kérdése egyre jobban foglalkoztatta. Számos tanulmányában kutatási eredményeiről számol be. Számtalanszor feltette magának a kérdést, hogy a gyermek életét vajon helyesen irányítjuk? A megfelelő mederben folyik-e a nevelése? Vagy csak a mi „másunkat” akarjuk kinevelni? Vagy megpróbáljuk a gyermeki szabadságát elnyomni és megpróbáljuk a gyermeket azzá nevelni „akik mi nem lehettünk”?

Montessori Mária a nevelésen elsősorban a gyermekkel való **bánásmódot** értett. Nem tett különbséget a szigorú és barátságos nevelői módszerek közt, de azt vallotta, **hogy nem lehet az összes korlátot megszüntetni, mert az a gyermek egyéniségét elferdítheti.** Megpróbálta a gyermek szemszögéből látni a világot, és ezen megfigyelések alapján kidolgozni saját nevelői módszereit. Elgondolkozott azon, vajon a felnőttek gyakran nem akadályai-e a gyermeki önfeledt kibontakozásnak? A túlzásba vitt féltés, babusgatás nem nyomja-e el a gyermek szabad cselekedetét, akaratát? Rámutatott, hogy a túlféltéssel a gyermekek gátolva vannak, nem pedig segítve. *„Tudtára kell ébrednünk, hogy a gyermek nem azt kívánja tőlünk, hogy helyette cselekedjünk, hanem azt, hogy engedjük őt cselekedni.”* - írja. Megfigyeléseivel, kutatásaival felhívta a figyelmet arra, hogy ha teret adnak a gyermeki önállóságnak a gyermek bámulatos ügyességgel megoldja a maga módján a rá bízott feladatait. Mindebben még örömét is leli. Rájött arra is, hogy ez csak is úgy tud teljességgel kibontakozni, ha az eszközök, tárgyak is a gyermekek méretéhez, nem pedig a felnőttekéhez vannak igazítva. Eme elgondolások alapján rendezte be óvodáit és iskoláit (kis székekkel,

asztalokkal, elérhető polcos szekrényekkel, könnyű anyagból készült tárgyakkal, amik az eredetinek a kicsinyített másai voltak). (Kováts NM: 2015, 37-39. o.)

Természetesen a nevelési elveiben a tanítónak is a hagyományostól eltérő más nevelési módszerek szerint kellett a gyermekekhez viszonyulnia. Épp ezért *nagy hangsúlyt fektetett az általa alapított intézményekben alkalmazott tanítók és nevelők képzésére* is. A gyermek életében mint *irányítók* kellett, hogy szerepeljenek. Csupán csak annyi volt a feladatuk, hogy a *háttérből* kellő irányítással rávezesse a gyermeket az eszközök helyes használatára. *Az eszközök kialakítását és alkalmazását több tény is indokolta:*

- *A gyermek kíváncsisága:* ennek oka, hogy a gyermek saját tapasztalatain keresztül szeretné a világot megismerni. Minden tárgynak elég sok tulajdonsága van: súly, szín, felület, szag stb. Montessori Mária szerint túl sok energiát pazarolnak el a gyermekek egy tárgy megismerésére, és ettől kell megkímélni őket.
- *A tanulás valóságos folyamatának felismerése* - Montessori meg volt győződve arról, hogy nem az ismeretek mennyisége, hanem a képességek fejlettsége a fontos. A gyermek csak magától képes új ismereteket szerezni, ha azt saját maga tapasztalja és éli meg cselekedetei által. *A gyermek saját maga jön rá tévedéseire, vagy maga állapítja meg a hasonlóságokat vagy különbségeket.*

Montessori pedagógia alapelvei

Az egyéni cselekvés, aktivitás elve. *Az egyéni cselekvés minden nevelő alapelve. Az egyéniség nem állandó, amelyet kimerítően ismerünk, hanem inkább fokozatosan kell ismernünk.* Módszerében több teret enged a gyermeknek, gondolkodásra készíti a gyermeket és segíti, hogy önálló ítéleteket tudjon hozni, és fel tudja használni azokat. Az egyéniségnek nagyobb teret enged, mint az eddigi iskolák. Montessori Mária nem volt híve a hagyományos iskoláknak, jobban szerette az otthonokat, házakat. A hagyományokkal szakítva intézményeit a gyermekek kényelmére rendezte be. Nem voltak a megszokott, hagyományos tantermek bennük a kényelmetlen iskolapadokkal, székekkel és ijesztő katedrával. Arra törekedett a Kisdetek házában, hogy *az osztályok családi benyomást keltsenek.*

A tanító feladata, hogy kapcsolatot létesítsen a gyermek és a környezet között. A cél az *önállóságra* való nevelés volt, a gyermekeknek maguknak kellett, hogy elsajátítsák az ismereteket, megtanulják használni a tárgyakat saját elgondolásuk szerint, akár a felnőtteket utánözva. Megtanultak, például játékosan rendet rakni, tisztaságot tartani maguk körül. Az új környezet nemcsak a cselekvésüket elégítette ki a kisgyermekeknek, hanem a szellemi fejlődésüket is segítette. A környezet volt a nevelés színtere, amit a legfontosabbnak tartott. A cselekvő alany mindig maga a gyermek a cselekvés megindítója a tanító, a tanító irányítója a jól megválasztott tanszer.

A szabadság elve. Montessori Mária szerint *a szabadság egyenlő az élni akarással,* lehetőség arra, hogy minden gyermek kifejtse a maga szellemi képességeit és erőit. A gyermekeknek meg kell tanulniuk, hogy tekintettel legyenek a nevelőre és a társaikra, hogy tiszteljék mások jogait. *A gyermek szabadságának természetes határa a közérdek.*

Lélektani elv. Lélektani elve abból indul ki, hogy az ember értelmes életközpontját nem ismerjük, csak a kerületeit: a *különböző érzékszervek tevékenységét és a kifejező mozgásokat*, melyek az értelemközpontját összekötik a külvilággal. Montessori Mária a figyelem polarizációjának nevezi azt a jelenséget, mikor némely gyermek teljesen átadja magát a feladatnak és számtalanszor megoldja azt.

Vallási és erkölcsi elve. Hitte, hogy jó eszköznek bizonyul az olyan foglalkozás, ami *erkölcsileg jó hatást* gyakorol a gyermekre. Külső okokból, jutalomért vagy büntetésből végzi a gyermek a rá kiszabott feladatokat. A gyermek kötelességtudata erősödik munkája elvégzésével. *Montessori Mária fontosnak tartotta a vallási meggyőződés kialakulását*, maga is hívő ember volt. A Gyermekházában iskolai kápolnát hozott létre, így a gyermekeknek bármikor lehetőségük nyílt imádkozni. A gyermekek számára a bibliai történeteket mesészerűen írta le, hogy azokat megértsék. (Montessori, 1870. Kurucz, 1995,19-26.o)

Montessori Mária módszerei

Gyakorlati munkák: A fakeretekre feszített bőrön vagy textilen tudták gyakorolni a gombolást, fűzést és kapcsolást. Ezek a mozdulatok a mindennapi élethez szükségesek voltak, mint például az öltözködéshez. A tanító türelmesen megmutatta, hogyan kell elvégezni a műveletet, de volt olyan gyermek is, aki a másiktól eltanulta ezeket a mozdulatsorokat. Ezek a foglalkozások általában közösen egy nagy szőnyegen történtek, majd mindenki elvonulhatott a saját maga kicsi szőnyegére, és ott egymagában tovább gyakorolhatta a műveletet.

Az alkotó munkák: Ide sorolta a rend és tisztaság tartását. A gyermekek örömmel végezték a fazekasság elsajátítását, kis eszközeikkel vázákat, különféle tárgyakat készítettek, falakat és mozaikot is megtanultak rakni.

Testmozgás fejlesztése, testnevelés: Fontos feladatnak tartotta a test kiművelését is. Ezeknél a gyakorlatoknál a tanító aktív résztvevőként szerepelt. A vonalon járás például elősegítette az egyensúlyozás elsajátítását. Elősegítette a szép mozgás elsajátítását.

Csendlecke: Ez a gyakorlatsor elősegítette az önfegyelem gyakorlását, másrészt az órák közben rövid szüneteket jelentett. A csend szó hallatára a gyermekek minden tevékenységüket abbahagyták, mozdulatlanul és csendben ültek a tanító által megszabott rövid ideig.

A fejlődést szolgáló eszközökkel, tárgyakkal való gyakorlás, a manipulálás elősegítette a gyermek szellemi és érzékszervi fejlődését, főleg az *írás, olvasás és számolás* terén. A cél az volt, hogy a gyermek szabadon válassza ki azt az eszközt, amivel szeretett volna gyakorolni, s addig, amíg ő szeretné, ezáltal fejlesztette az ügyességét és bonyolultabb feladatok elvégzésére is ösztönözte. Itard és Sequin orvosi kutatásai szolgáltak alapul az Montessori saját - szellemi fejlődést elősegítő - eszközeinek kidolgozásában. Ezen eszközök segítségével elősegítette, hogy a gyermekek intelligenciája harmonikusan fejlődjön. Az egyik tanulmányában így fogalmaz: *„Tanszereim tehát a maguk egészében egy rendszeresen kiépített lélektani eszközt, vagy mondhatnám egy szellemi gyakorlóléleket képviselnek, ahol*

a gyermek fesztelenül dolgozva halad fejlődése útján, és sajátítja el a kultúra vívmányait.“-
(Montessori, 1930. Kováts NM: 2015, 50.o.)

Összefoglalva

Montessori reformpedagógiai módszere talán a legelterjedtebb a világon. Meglátásaim szerint Montessori módszere minden kultúrában, a legkülönbébb társadalmi rétegekben és eltérő képességű gyermekek képzésében is jól alkalmazható. Montessori Mária közel száz évvel ezelőtt kidolgozott pedagógiai módszere napjainkban is aktuális. Ma is első rendű feladatunk a személyiségfejlesztés, gondolok itt az önállóságra, a problémák felismerésére, a probléma megoldására, gondolkodásra, kreativitásra, az együttműködő képesség fejlesztésére.

A Montessori óvodákban és iskolákban a pedagógus feladata minden egyes gyermek fejlettségi szintjének a megfigyelése, s ehhez mérten a továbbfejlesztése. Olyan feltételek megteremtése, ahol a gyermek tevékenysége során saját maga fedezi fel a dolgok tulajdonságait és a körülötte lévő világ összefüggéseit. Ezáltal nemcsak tudásuk szintje, hanem a képességeik is fejlődnek. A Montessori intézményekben a gyermekek szabadon, saját maguk által választott, *állandó jellegű tevékenységet folytatnak*. „Ebből adódóan a gyermekek fegyelmezetté, engedelmessé válnak, és így megszűnik a lázadás, ezáltal nincs szükség a fenytésre, tiltásra, büntetésre.” (Montessori, 1930. Kováts NM: 2015, 56-58.o.)

Hivatkozás:

Dr. Kurucz Róza (1995): Montessori- pedagógia. Veszprém: Nodus Kiadó, ISBN 963 04 1978 5

Kováts-Németh Mária (2003), Pedagógiai rendszerek, elvek és értékek az ezredfordulón: Pécs, Carbocomp Kft., Nyomda-Pécs, ISBN 963 00 2629 5

Kováts-Németh Mária (2014), Neveléelmélet - kultúráközvetítés, Komárno: Felnőttképzési Intézet Kht., ISBN 978-80-971750-2-3

Kováts-Németh Mária (2013): *Kultúráközvetítés és pedagógiai értékrendszerek*. Komárom: Selye János Egyetem (Monografie Comaromienses 13.) ISBN 978-80- 8122-087-6

Kováts-Németh Mária (2015): Kultúra, érték, iskola, Győr, Palatia Nyomda és Kiadó Kft., ISBN 978 963 7692 67 3,

Dr. Kováts-Németh Mária (2015): Iskolafejlesztés a reformpedagógiában, Győr: Palatia Nyomda és Kiadó Kft. ISBN 978 963 7692 61 1

B. Méhes Vera (1994): Montessori pedagógiai rendszere és alkalmazása az óvodában, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, ISBN 963 18 6029 9

<http://www.montessori.hu/p/maria-montessori-elete-es-munkassaga.html>

<http://kulturtortenet.blogspot.sk/2011/10/montessori.html>

<http://www.montessori.hu/index.php/montessori-pedagogia/alapelvek>